



Open Access
Infrastructure
for Research in Europe

OpenAIRE

Stav problematiky otevřeného přístupu v ČR

Daniela Tkačíková

OPEN ACCESS: OTEVŘENÝ PŘÍSTUP K VĚDECKÝM INFORMACÍM V EU A ČR, 12. 10. 2011



Otevřený přístup (Open Access, OA)

- Umožňuje bezprostřední volné použití (zpřístupnění) **vědeckých publikací** (a výzkumných dat) bez obvyklých omezení vydavatele.
- **Důležité:** otevřený přístup se vztahuje k **recenzovaným publikacím**.
 - „Open access to **peer-reviewed journal literature** is the goal. **Self-archiving (I.)** and a new generation of **open access journals (II.)** are the ways to attain this goal.“ ([Budapest Open Access Initiative](#), February 14, 2002)
- Rozhodně se netýká všeho, co se kde objeví na Webu...
- Otevřený přístup maximalizuje viditelnost a dostupnost a tím ohlas a využívání výsledků výzkumu.
- Význam otevřeného přístupu je mnohonásobný: ovlivňuje autory i instituce autorů; přínosem je samozřejmě i pro koncové uživatele.
- Významnou roli mají poskytovatelé finanční podpory na výzkum, ale také vydavatelé.



Cesty k otevřenému přístupu

- Otevřené (+ hybridní) časopisy, otevřené repozitáře, otevřené monografie; nově také otevřené zdroje pro výuku (OER).
- Otevřené časopisy: **DOAJ** (7137 časopisů)
- Otevřené repozitáře:
 - digitální kolekce, zpravidla institucionální, někdy centralizované (tematické, oborové);
 - charakteristickým rysem je interoperabilita; celosvětová síť repozitářů, které tvoří databázi otevřených výsledků výzkumu;
 - v současnosti podle **OpenDOAR**: **2011** repozitářů (ČR: 6; **ROAR** – ČR: 6)



Klíčové faktory úspěchu

- **Výzkumníci-autoři:** znalost autorskoprávní problematiky; znalost postupů autoarchivace; publikování v OA časopisech
- **Poskytovatelé financí na výzkum:** podpora OA, politika a povinnost OA při zveřejňování výsledků výzkumu podpořeného z veřejných zdrojů, podpora infrastruktury
- **Instituce autorů:** podpora OA, politika a povinnost OA, vybudování infrastruktury
- Respektování vydavatelů a tradičních publikačních postupů a standardů; **recenzní řízení**



Jak zpřístupnit článek v OA repozitáři

- Napište svůj článek a pošlete ho do vybraného časopisu (nezapomeňte na kvalitní otevřené časopisy) k recenznímu řízení.
- Proveďte požadované změny, které vyplynuly z recenzního řízení.
- Odešlete konečnou verzi článku do časopisu.
- Uložte tuto konečnou verzi do repozitáře způsobem, který je běžný ve vaší instituci.
- **Ovšem předtím →**



→ Autorskoprávní otázky

- ... si zkontrolujte autorskoprávní podmínky časopisu, viz služba **SHERPA RoMEO**.
- Je-li článek přijat ke zveřejnění v časopise, **vydavatel potřebuje svolení autora**, aby článek mohl publikovat.
- Svolení je zpravidla uděleno **převedením autorských práv na vydavatele**; pokud chce autor uložit článek do otevřeného repozitáře, musí respektovat podmínky vydavatele.
- Autoři však mohou udělit vydavateli pouze **oprávnění (licenci) ke zveřejnění**; tím si zachovají také právo uložit článek do otevřeného repozitáře.



Institucionální podpora OA

- **Symbolická podpora OA:** podpis Berlínské deklarace o otevřeném přístupu ke znalostem v přírodních a humanitních vědách
- **302** podpisů od 22. 10. **2003**
- **Česká republika:** **3** signatáři
- 249. AV ČR (6. 5. **2008**); 2010 přijetí politiky otevřeného přístupu
- 250. GAČR (20. 6. **2008**)
- 290. Masarykova univerzita (11. 10. **2010**); podpora OA v dlouhodobém záměru pro léta 2011-2015; repozitář, návrh směrnice pro sběr dat



Technologická infrastruktura

- Otevřené repozitáře
- Zapojení do mezinárodní infrastruktury OA
- **OpenAIRE: 40** repozitářů přizpůsobených OpenAIRE (+ sirotčí repozitář OpenAIRE v CERN)
 - Česká republika: **1** (DSpace VŠB-TUO)
- **DRIVER: 312** repozitářů ze 42 zemí
 - Česká republika: **3** (dKNAV, DSpace VŠB-TUO, NUŠL)
- **BASE** (Bielefeld Academic Search Engine): sklízí **2035** zdrojů
 - Česká republika: **7** zdrojů; dva časopisy (registrované v DOAJ) a 5 repozitářů (dKNAV, VŠB-TUO, UPardubice, DML-CZ, UTB)
- **Univerzita Karlova: CERGE** – projekt NEEO (Economists Online)



Otevřené časopisy

- **Vydavatelé** specializovaní na otevřené časopisy (Ashdin Publishing; Copernicus Publications; Hindawi Publishing Corporation; MDPI – Open Access Publishing; Scientific Research Publishing (SCIRP) aj.)
- **Tradiční vydavatelé:** možnost volby (za poplatek) otevřeného přístupu k článku (American Institute of Physics, American Chemical Society, Springer: Open Choice, Wiley: OnlineOpen, Taylor&Francis: iOpenAccess aj.)
- **Česká republika: 53 titulů** vydávaných v ČR registrováno v **DOAJ** (bez poplatku za publikování: 45)
- **Publikační platforma:** OJS: 6, Versita Open: 4, Versita: 1 (přístupný)



Má smysl publikovat v OA časopisech?

- citační ohlas, impakt faktor
- **2010 JCR Science Edition: 32 časopisů z ČR s IF**
 - **13 časopisů je registrováno v DOAJ,**
 - **10 časopisů je zcela nebo z větší části plnotextově volně přístupných** (jeden titul je současně přístupný přes ProQuest),
 - **6 časopisů je zpřístupňováno v rámci SpringerLink, některé obsahují otevřeně přístupné články,**
 - **pouze 3 tituly jsou zpřístupňovány výhradně na základě předplatného**



České časopisy v JCR

- Všechny časopisy mají elektronické verze.
- 20 titulů si v letech 2006 až 2010 udrželo IF, buď víceméně stabilní úroveň s mírnými výkyvy nahoru nebo dolů, nebo zaznamenaly vzestupný trend (9 titulů); 1 titul má IF od roku 2007 (vzestupný trend)
- **nově IF 2010:** 3 časopisy (DOAJ), 1 volně přístupný
- **nově IF 2009:** 3 časopisy (DOAJ), 3 volně přístupné, 1 ve SpringerLink
- **2010 JCR Social Science Edition:** 9 časopisů s IF, 1 časopis však má IF=0.000 (Linguistica Pragensia)
 - z toho v DOAJ: 1 časopis
 - částečně nebo zcela přístupné: 5 časopisů
 - nepřístupné: 3 časopisy (1 časopis v ProQuest a EconLit w. full texts)



Otevřený přístup a Česká republika

- Co nám schází? Skoro všechno...
- **Infrastruktura:** institucionální repozitáře
- **Podpora otevřeného přístupu** na národní (národní strategie) i institucionální úrovni
- **Politika otevřeného přístupu** ze strany poskytovatelů finanční podpory na VaVaI
- **Účinná propagace** otevřeného přístupu
- **Výhoda:** můžeme se poučit, nemusíme začínat od nuly, mj. také díky OpenAIRE →



OpenAIRE

- **Průvodce OpenAIRE pro autory** – Jak vyhovět politikám otevřeného přístupu Evropské komise a Evropské výzkumné rady
- **Průvodce OpenAIRE pro výzkumné instituce**
- **Pravidla OpenAIRE v1.1** – pravidla pro poskytovatele dat v informačním prostoru OpenAIRE
- **<http://www.openaire.eu/cs/>**
- **Dr. Neelie Kroes**, místopředsedkyně EK odpovědná za digitální agendu: „Open access is a legal and technical reality today. The question is no longer ‘if’ we should have open access. The question is about ‘how’ we should develop it further and promote it.“ (The Challenge of Open Access)



- Děkuji za pozornost.
- Daniela Tkačíková, daniela.tkacikova@vsb.cz
- openaire@vsb.cz